

проступку. У положеннях п. 1 ч. 4 ст. 298-2 аналізованого Закону вказується на необхідність дотримуватись вимог ст. 211 КПК України лише у випадку, якщо особу затримано на 72 години. Зокрема, має бути вирішено питання про звільнення особи або доставлення її до суду для розгляду клопотання про обрання особі запобіжного заходу. Натомість, з приводу цього незрозумілим залишається питання щодо наслідків, коли особу затримали на 3 або на 24 години, адже в цих випадках законодавець чомусь не вказав на необхідність дотримання вимог ст. 211 КПК, а отже й питання про звільнення особи, за наявності на те підстав, має вирішувати дізнавач або інша уповноважена особа. Вважаємо, що за таких обставин час звільнення особи слід зазначити у протоколі затримання, копія якого обов'язково повинна бути вручена затриманій особі.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.11.2018 № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19>.

2. Гасанов Р. Н. Дізнання як форма досудового розслідування. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 1–1. С. 3–8.

Азаров Юрій Іванович,

професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор;

Зайка Сергій Олегович,

доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Проблеми реформування кримінального процесуального законодавства України в цілому та окремих його інститутів постійно перебувають у полі зору як науковців, так і практиків.

Одним із реальних кроків на шляху реалізації та удосконалення чинного КПК України є прийнятий Верховною Радою України та підписаний Президентом Закон України від 22 листопада 2018 року № 2617-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень». Означеним законом, зокрема, внесено

зміни і доповнення й до кримінального процесуального кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., № 9-13 ст. 88).

Варто зазначити, що на таке рішення майже сім років поспіль очікувала юридична спільнота держави, бо з його прийняттям з 01 січня 2020 року «запускається» механізм провадження досудового розслідування кримінальних проступків (дизнання), особливості якого визначені у главі 25 чинного КПК України.

Загальний аналіз положень прийнятого Закону свідчить про безумовно позитивне його значення для правозастосовної практики. В першу чергу завдяки прагненню регламентувати та конкретизувати процесуальні положення, які визначають зміст, порядок та й, власне, особливості досудового розслідування у формі дізнання.

Законом регламентовано окремі положення, коло суб'єктів, процесуальний порядок реалізації ними прав та обов'язків, підсумкові процесуальні рішення під час досудового розслідування кримінальних проступків (дизнання).

Не викликає сумнівів позитивне значення нового Закону з точки зору його функціонального призначення та відповідно впливу на удосконалення змісту процесуальної діяльності шляхом спрощення досудового розслідування.

Водночас видається доцільним зупинитися на деяких новаціях, які містяться у означеному Законі в контексті порівняльного аналізу положень Кримінально-процесуального кодексу України, затвердженого Законом від 28.12.1960р (1000-05) ВВР, 1961, № 32 ст. 15 (зі змінами та доповненнями станом на 30 серпня 2011 року) та Кримінального процесуального кодексу України, прийнятого 13 квітня 2012 року.

Так, КПК України від 28.12.1960 визначив систему органів дізнання (стаття 101), повноваження органів дізнання (стаття 103), порядок провадження дізнання у кримінальних справах (стаття 104) інші повноваження (стаття 106, 106-1, 107), строки провадження дізнання (стаття 108), форми його закінчення (стаття 109) та можливість оскарження дій і постанов органів дізнання (стаття 110).

Глава 25 Кримінального процесуального кодексу України від 13.04.2012 встановлює особливості досудового розслідування кримінальних проступків, які полягають у тому, що під час провадження дізнання не допускається застосування запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту, застави або тримання під вартою (ст. 299) та заборонено проводити негласні слідчі (розшукові) дії (ст. 300). Стаття 301 КПК України містить особливості закінчення досудового розслідування кримінальних проступків, а статтею 302 КПК регламентовано клопотання прокурора про розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні. Попри означені особливості досудового розслідування кримінальних проступків,

дизнання здійснюється згідно із загальними правилами досудового розслідування, передбаченими Кримінальним процесуальним кодексом України.

Закон України № 2617-VII від 22.11.2019, доволі «рельєфно» регламентує власне особливості щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень. Позитивним є доповнення частини 1-ої статті 3 КПК України щодо визначення процесуального статусу дізнавача (пункт 4-1), керівника органу дізнання (пункт 7-1). Нова редакція статті 38 КПК визначає систему органів досудового розслідування та місце у ній органів дізнання. Доцільним є доповнення КПК України статтями 39-1 (керівник органу дізнання) та 40-1 (дізнавач), якими встановлено процесуальні права та обов'язки цих суб'єктів під час провадження дізнання.

Разом з цим, на нашу думку, процесуальна форма здійснення досудового розслідування кримінальних проступків до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, пов'язано з можливістю порушення окремих засад кримінального провадження та відповідно прав, свобод і законних інтересів його учасників. До переліку процесуальних дій, провадження яких можливе до внесення відомостей до ЄРДР, новий закон (частина третя статті 214 КПК у новій редакції) відносить: 1) відібрання пояснень; 2) проведення медичного освідування; 3) отримання висновків спеціаліста і зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; 4) вилучення знаряддя і засобів вчинення кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей.

Доповнення Кримінального процесуального кодексу України статтею 298-1, щодо процесуальних джерел доказів у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки, крім визначених статтею 843 цього Кодексу, створює таку систему координат у кримінальному провадженні, яка може бути піддана суб'єктивному тлумаченню осіб, що здійснюють правозастосовну діяльність. Так, частина перша означеної статті до процесуальних джерел доказів під час провадження дізнання відносить: пояснення осіб, результати медичного освідування, висновок спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису.

Видається, що такий підхід до системи процесуальних джерел доказів у межах провадження дізнання, як форми досудового розслідування кримінальних проступків, може створити ситуацію, за наявності якої отримані шляхом провадження визначених новим Законом дій (частина третя статті 214 КПК у новій редакції) не

відповідатимуть поняттю доказів (частина перша статті 84 КПК) та процесуальним джерелам доказів, якими є показання, речові докази, документи, висновки експертів (частина друга статті 84 КПК України).

Окрім цього, відсутність правової регламентації отримання пояснень, призначення медичного освідування, залучення спеціаліста та структура його висновку, можливості та процесуальний порядок отримання інформації з технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису створюють реальні умови для визнання таких доказів недопустимими, як це й зазначено у частині другій статті 86 чинного КПК України.

Новація, що міститься у другому реченні частини першої статті 298-1, якою доповнено Кодекс, в частині того, що «такі процесуальні джерела доказів не можуть бути використані у кримінальному провадженні щодо злочину, окрім як на підставі ухвали слідчого судді, яка настановляється за клопотанням прокурора», створює умови, за яких може виникнути ситуація, коли збирання, перевірка та оцінка доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження залежатимуть від суб'єктивної думки окремих учасників кримінального провадження. Не є зрозумілим (бо в Законі про це не йдеться), як діяти суб'єктам сторін та іншим учасникам кримінального провадження. Які правові підстави, коло осіб та процесуальний порядок дій прокурора, який звертається з клопотанням до слідчого судді? Які правові наслідки відмови прокурора від клопотання та відмови слідчого судді у його задоволенні щодо використання таких процесуальних джерел у кримінальному провадженні щодо злочину? Чи можливо їх оскаржувати та у який спосіб?

На нашу думку, чинна система процесуальних джерел доказів (частина друга статті 84 КПК) не повинна піддаватися корегуванню та має бути сталою й такою, що виключає будь-яку інтерпретацію та додаткові умови її функціонування.

Чинний КПК доповнено й статтею 298-4, яка встановлює особливості повідомлення про підозру під час провадження дізнання. Частина друга цієї статті визначає можливість «одночасно із врученням повідомлення про підозру» інформувати особу про результати медичного освідування та висновку спеціаліста за їх наявності. У разі незгоди з результатами медичного освідування або висновком спеціаліста особа протягом сорока восьми годин має право звернутися до дізнавача або прокурора з клопотанням про проведення експертизи. У такому разі дізнавач або прокурор має право звернутися до експерта для проведення експертизи із дотриманням правил, передбачених КПК.

Видається, що процесуальний порядок письмового повідомлення про підозру не повинен поєднуватися з іншими рішеннями та визначати таким чином його особливості. Бо змішування у одній процесуальній дії, яка має конкретне функціональне призначення (повідомлення про підозру), також інших дій і рішень не сприятимуть удосконаленню змісту дізнання, як форми досудового розслідування. Цілком очевидно, що у разі потреби, наприклад, провести медичне освідчення особи, та аналізу змісту висновку спеціаліста та за наявності підстав дізнавач або прокурор можуть залучити експерта для проведення експертизи із дотриманням правил, передбачених КПК. Тобто, поєднання різних за суттю процесуальних рішень у одній процесуальній дії не є доцільним.

Стаття 300 КПК слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії та інші дії під час досудового розслідування кримінальних проступків, викладена у новій редакції згідно із Законом, так само містить положення, які потребують окремої процесуальної регламентації.

В цілому прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 року сприятиме удосконаленню змісту та якості дізнання за умови результатів практики його застосування з 01 січня 2020 року.

Безумовним позитивом нового Закону є прагнення законодавця до оптимізації та пошуку процесуальних шляхів вирішення проблем досудового розслідування та дізнання, як однієї з його форм.

Список використаних джерел

1. Кримінально-процесуальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 30 серпня 2011р. Київ : Паливода А.В., 2011. 264 с. (Кодекси України).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 12 квітня 2018 р.: (Офіц. Текст). Київ : Паливода А.В., 2018. 408 с. (Кодекси України).

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22 листоп. 2018 р. № 2617-VII. *Голос України*. № 79 (7085) від 24 квіт. 2019 р.